
SAD i nova europska sigurnost

JADRANKA POLOVIĆ¹

Sažetak

Sjedinjene Američke Države su gotovo pola stoljeća, u vrijeme blokvske konfrontacije, stvarajući čvrsto političko i vojno savezništvo sa zemljama Zapadne Europe, presudno utjecale na sigurnost europskog kontinenta. Čine to i danas, zbog čega su politički, gospodarski i vojno prisutne, ne samo na zapadu kontinenta, već i na područjima Istočne, Srednje i Jugoistočne Europe, na kojima su sve očitiji geopolitički i strateški interesi ove globalne velesile. Europska sigurnost danas se ne može sagledati isključivo s vojnog aspekta — ona objedinjuje političke, gospodarske, socijalne, ekološke i humanitarne komponente. Glavne prijetnje dolaze s područja Istočne i Jugoistočne Europe koja svojim političkim i gospodarskim nestabilnostima, ksenofobičnim nacionalizmom, siromaštvom, korupcijom i kriminalom, ali i sve češćim regionalnim krizama može teško opteretiti stabilne i bogate demokracije Zapadne Europe. Iako se model nove europske sigurnosti razvija oko nekoliko institucija (NATO, WEU, OESS, UN, ZND), sigurno je uloga i značenje NATO-a najvažnija. Pod liderstvom SAD-a ovaj vojno-politički savez ostaje središte sigurnosnog i obrambenog djelovanja Zapada, dok tranzicijske zemlje priželjkuju što brže integriranje u ovaj sustav koji postaje najvažniji jamac sigurnosti na europskom kontinentu. Stvaranje novog europskog sigurnosnog poretka dugotrajan je proces kojemu je cilj stvaranje geostrateške stabilnosti kontinenta u okviru koje bi se otvorile mogućnosti za političke i gospodarske promjene toliko potrebne zemljama europskog istoka, ali i osigurao uspješan razvoj zemljama Zapadne Europe.

Ključne riječi: *Sjedinjene Američke Države, Europa, sigurnost, NATO, Partnerstvo za mir*

1 Jadranka Polović polaznica je poslijediplomskog studija Međunarodni politički odnosi na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu.

UVOD

Burne promjene koje su zahvatile područje Istočne i Srednje Europe s početka devedesetih, kojima je srušen komunistički sustav i otvoren put stvaranju novog društva utemeljenog na civilizacijskim vrijednostima Zapada kao što su pluralna demokracija, tržišno gospodarstvo i poštivanje ljudskih prava, ostavile su trag na planu političkog, gospodarskog, socijalnog i kulturnog razvoja, ali su otvorile i mnoga pitanja vezana za sigurnost na europskom kontinentu.

Iako se nakon Drugog svjetskog rata prišlo stvaranju jedinstvenog sustava kolektivne sigurnosti u okviru Ujedinjenih naroda, unutar koje su stvoreni mehanizmi za osiguranje međunarodnog mira i sigurnosti, ipak je europska sigurnost kroz dugo, gotovo pedesetogodišnje razdoblje bila vezana za dva sustava parcijalne blokovske sigurnosti — NATO i Varšavski ugovor. Ovi sustavi regionalne sigurnosti nastali su neposredno nakon Drugog svjetskog rata, a zasnivali su se na ideološkim podjelama i nepovjerenju bivših saveznika, što je stvorilo prostor za stalne napetosti i nestabilnosti na europskom kontinentu.

Hladni rat, stalna utrka u naoružanju i politika s pozicija sile podijelili su Europu ne samo vojno, već i politički, gospodarski, kulturološki i naravno ideološki. Promovirajući Trumanovu doktrinu suzbijanja komunizma (*containment*), koja je formulirala vanjskopolitičke i sigurnosne interese SAD-a kao globalne sile, Sjedinjene Države su okupile zapadnoeuropske države iscrpljene ratom u NATO savezu, a njihovu su obnovu osigurale putem Marshallova plana kao gospodarskog dijela te doktrine.²

Stvarajući na taj način vojni, politički i gospodarski savez, utemeljen na zajedničkoj ideologiji, Sjedinjene Države su gotovo pola stoljeća presudno utjecale na sigurnost europskog kontinenta, čija je vojna komponenta u nestabilnom međunarodnom okruženju bila osobito naglašena.

Ipak, danas, desetak godina nakon burnih promjena koje su "izbrisale" blokovske podjele u Europi, postoje brojni problemi koji i te kako mogu potkopati sigurnost kontinenta. Najveći izazovi europskoj sigurnosti dolaze s nestabilnog područja istoka i jugoistoka Europe i nastavljaju se dalje prema tradicionalno trusnim područjima Bliskog i Srednjeg istoka, a djelomično i područja Mediterana. Tranzicijske zemlje na istoku Europe opterećene su gospodarskim i socijalnim problemima, korupcijom, kriminalom, rasističkim nacionalizmima i pravi su izvor političke nestabilnosti.

2 A. Grizold, *Međunarodna sigurnost*, FPZ, Zagreb, 1998.

Zbog svega toga potrebno je poraditi na stvaranju novog sustava europske sigurnosti, koji neće brinuti samo o vojnim aspektima sigurnosti, već će i afirmirati proces traženja zajedničkih interesa i ciljeva koji unatoč značajnim razlikama koje dijele pojedine dijelove Europe ipak sve više dominira. Cilj je stvaranje određene geostrateške stabilnosti u okviru koje bi se otvorile mogućnosti za političke i gospodarske promjene, uz očuvanje teritorijalne stabilnosti, posebice u Istočnoj i Srednjoj Europi.

Ipak stvaranje novog sigurnosnog poretka u Europi dugotrajan je proces, zahtijeva zajednički napor i toleranciju u rješavanju svih sporova, ali i značajnu ekonomsku pomoć koju treba usmjeriti u oporavak zemalja europskog Istoka.³

SJEDINJENE DRŽAVE I EUROPA

Završetak hladnog rata i prevladavanje bipolarnog modela međunarodnih odnosa te raspad socijalističkih sustava na području Istočne Europe najavili su početak novih odnosa među državama.

Sjedinjene Države su dezintegracijom Sovjetskog Saveza izgubile ozbiljnog vojnog, ali i ideološkog suparnika. Isto tako se ekonomski, politički i vojno osjećaju znatno snažnijima od svojih europskih saveznika, te stoga nastoje zauzeti poziciju globalnog lidera u procesu stvaranja novog svjetskog poretka.

Kao danas realno jedina vojna, politička i ekonomska supersila s globalnim utjecajem na međunarodne procese, Sjedinjene Države su vrlo zainteresirane za razvoj političkih prilika u posthladnoratovskoj Europi. Poučeni iskustvom dva svjetska rata koja su započela upravo u Europi, ali i dugogodišnjim blokovskim sukobljavanjem, Amerika dobro zna da je europska stabilnost preduvjet svjetske, a time i američke, pa stoga ne želi propustiti priliku da utječe na razvoj političkih zbivanja na kontinentu. Definirajući vlastite interese prema Europi, predsjednik Clinton naglašava da je Americi cilj ujedinjena demokratska Europa koja će poduprijeti svjetski mir, stabilnost i razvoj.

Raspadom socijalističkog sustava te dezintegracijom Sovjetskog Saveza i stvaranjem znatnog broja novih država, ali i ujedinjenjem Njemačke završeno je dugogodišnje razdoblje blokovske konfrontacije, tj. vrijeme podjele Europe na dva zatvorena politička, vojna, gospodarska i kulturno-rolška sustava. Ipak, danas, nekoliko godina nakon pada Berlinskog zida Europa je ponovno podijeljena, iako više ne ideološki. Za razliku od stalnog jačanja integracijskih procesa u Zapadnoj Europi, zemlje Srednje i Istočne Europe prolaze kroz teške tranzicijske procese koji uništa-

3 W. Clinton, A national security strategy of engagement and enlargement, 1995-1996.

vaju stare vrijednosti, a nove civilizacijske vrijednosti zapadnih društava teško hvataju zamah, pa u tom smislu Europa, iako na samom kraju 20. stoljeća ostaje nestabilno područje.

Naime, rušenjem ideoloških podjela nestao i model europske sigurnosti zasnovan na dva blokovska sustava kolektivne sigurnosti – NATO–u i Varšavskom ugovoru. Danas Sjedinjene Države zajedno sa svojim europskim saveznicima nastoje stvoriti novi model europske sigurnosti koji bi se zasnivao na snažnoj strukturi NATO–a.

U osmišljavanju američke strategije prema Europi posebno mjesto zauzima Rusija, koja više nije supersila, ali ipak ostaje najveća europska država koja svojim nestabilnostima može ugroziti europsku sigurnost. Dezintegracija Sovjetskog Saveza bila je popraćena mješavinom euforije, ali i skepticizma. Iako su se otvarale mogućnosti za suradnju i zajedništvo u odnosima među državama, te su smanjene međunarodne napetosti, ipak je ostalo otvoreno pitanje hoće li Rusija biti sposobna stvoriti dobre odnose sa Zapadom, prvenstveno s SAD–a, hoće li postati kooperativni partner u izgradnji novog svjetskog poretka ili će upasti u zamke novog ruskog imperijalizma.

U svojoj politici prema Rusiji, Amerika je postavila nekoliko prioriteta⁴. Budući da Rusija, kao i zemlje "bližeg inozemstva", raspolaže velikim količinama nuklearnog oružja koje je loše održavano i bez odgovarajućeg nadzora, ovo područje Amerika doživljava kao sigurnosni problem. Zato Sjedinjene Države strpljivom, ali odlučnom politikom nastoje privoljeti Rusiju na suradnju ne samo na vojnom planu (kontrola naoružanja, sporazum o neširenju nuklearnog oružja), već potiču gospodarske i političke reforme koje trebaju pomoći da se ova glomazna, ali vrlo nestabilna država, koja sebe i dalje vidi kao supersilu, integrira u europski sigurnosni sustav.

Zbog potpuno tragičnih gospodarskih prilika, inflacije, nezaposlenosti, korupcije, naraslog kriminala i teškog socijalnog stanja, što zajedno može do krajnosti destabilizirati zemlju, Amerika snažno podupire gospodarske i političke reforme koje vode ka demokratizaciji zemlje i liberalizaciji tržišta. Međutim, unatoč stalnoj potpori Zapada, zemlja u stvarnosti balansira na rubu kaosa. Obilnom financijskom pomoći, reprogramiranjem golemih ruskih dugova i financiranjem Jeljcinove izborne pobjede zapadne vlade barem nastoje sačuvati *status quo*. "Strateško partnerstvo" s Jeljcinom za Ameriku prvenstveno znači njegovu poslušnost i kooperativnost, što joj omogućuje stanoviti utjecaj i kontrolu nad razvojem političkih prilika u ovoj velikoj, ali nestabilnoj zemlji.

4 R. Vukadinović, *Stabilna Rusija — sigurna Europa*, 1–14, *Večernji list*, ožujak, 1996.

Iako je Rusija postala članicom Partnerstva za mir (uz brojne negativne reakcije i vojnih i oporbenih političkih krugova), ipak u zemlji postoji gotovo jedinstveno stajalište protiv stvarnog širenja NATO-a prema istoku. Kao prvo, vojni krugovi smatraju da će Rusija širenjem NATO-a na istok u cijelosti izgubiti tržište naoružanja i vojne opreme na području Istočne i Srednje Europe, gdje je pola stoljeća dominirala, a koja će se u budućnosti prilagođivati NATO-ovim standardima, dakle otvoriti se tržištu Amerike i Zapadne Europe.

Također, postoji bojazan da će proces širenja produbiti geostratešku izolaciju Rusije, što će trajno smanjiti utjecaj Rusije u međunarodnim relacijama, pogotovo u rješavanju brojnih regionalnih kriza u kojima će glas Rusije imati manje značenje. Unatoč svemu, Rusija nikad nije decidirano odbila suradnju sa Sjedinjenim Državama i NATO-om. Tako su npr. predsjednici Clinton i Jeljcin na sastanku u Helsinkiju (u ožujku 1997.) postigli značajan napredak u pregovorima o kontroli nuklearnog oružja, a otvorili su i raspravu o ekonomskim odnosima Rusije i Zapada, unatoč sasvim različitim gledanjima na proces širenja NATO-a.

Zbog toga je sasvim razumljiva opreznost Amerike i zapada u pogledu širenja NATO-a na zemlje Istočne i Srednje Europe. Temeljni dokument o međusobnim odnosima, suradnji i sigurnosti između NATO-a i Rusije predstavljen je javnosti 1997. godine.⁵ Odmah u preambuli dokumenta navodi se da NATO i Rusija nisu protivnici te da imaju zajednički interes izgraditi trajni mir na euroatlantskom području. U dokumentu se navodi da sve zemlje imaju pravo izabrati način kojim bi zajamčile svoju sigurnost i povećava se uloga i značenje Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS). Obje strane potvrđuju svoju volju da se suzdrže od prijetnje ili upotrebe sile protiv suverenosti, teritorijalnog integriteta i nezavisnosti ijedne države. Naravno, sve te pretpostavke imaju izuzetnu važnost za sigurnost europskog kontinenta.

Naglasak je na poštivanju i potrebi izgradnje povjerenja. Područja savjetovanja i suradnje prema dokumentu su održavanje mira, vojna doktrina, proturaketna obrana, nadzor nad količinom oružja, nuklearna sigurnost, neširenje nuklearnog, biološkog i kemijskog oružja, preusmjerenje vojne industrije, borba protiv terorizma i krijumčarenja opojnim sredstvima te stvaranje informativnog ureda NATO-a u Moskvi. Da bi se umirila Rusija koja s nelagodom i zabrinutošću prati planove o širenju saveza, NATO potvrđuje da nema namjeru razmještati ni skladištiti nuklearno oružje na teritoriju novoprimljenih zemalja članica, kao što ne postoji potreba za razmještanjem jakih borbenih snaga. U okviru spo-

5 Slobodna Dalmacija, Sporazum NATO-Rusija, svibanj, 1997.

razuma predloženo je da se pokrenu pregovori o smanjivanju konvencionalnog i nuklearnog oružja u Europi.

Naravno ovakav dokument koji znači pristanak Rusije na suradnju prate izjave, ali i konkretni postupci na području gospodarske suradnje. Sam predsjednik Clinton se obvezao da će poticati ulaganja i razvoj u Rusiji, razvoj rusko-američkih gospodarski odnosa te da će ubrzati integraciju Rusije u svjetsko tržište. Rusija je postala članicom i skupine G-7 (s Rusijom G-8).

Prema riječima predsjednika Clintona, NATO je obrambena alijansa i ne predstavlja prijetnju Rusiji. Od kraja hladnog rata NATO je poduzeo niz koraka kojima je pokazao da ne želi polarizirati odnose s bivšom supersilom.⁶ Tako su npr. SAD značajno reducirale svoje vojne snage u Europi i sasvim jasno pokazale da u Rusiji ne gledaju neprijatelja. Štoviše, prema njihovu vjerovanju, širenje NATO-a na istok može samo koristiti jer će zapadna granica Rusije biti stabilna i sigurna.

Upravo ovakvim ustupcima Sjedinjene Države nastoje spriječiti negativan razvoj političkih prilika na starom kontinentu čime bi bio destabiliziran cijeli sustav europske sigurnosti. Naime, sasvim je jasno da bez Rusije koja unatoč svim nestabilnostima ostaje i najveća europska država, nije moguće graditi novi sigurnosni sustav u Europi.

MODEL NOVE EUROPSKE SIGURNOSTI

Jedno desetljeće poslije pada Berlinskog zida koji je simbolično označio pad komunističkih režima, europski kontinent potresaju nove podjele i nestabilnosti. Dok je zapad prožet procesima integracije na političkom, gospodarskom i vojnom planu, istok Europe je zahvaćen dezintegracijskim procesima, jačanjem isključivih nacionalizama i nerazumijevanjem među prisilnim susjedima što otvara mogućnost brojnih kriza koje i te kako mogu destabilizirati Europu.

Iako je u Europi smanjena mogućnost otvorenog sukoba velikih država, postoji znatna mogućnost stvaranja regionalnih kriza koje izviru iz političke i gospodarske nestabilnosti novih demokracija. Ipak, novostvorene države na prostoru Istočne Europe žele se što prije uključiti u euroatlantske integracije izjašnjavajući se za slobodno tržište, pluralistički sustav demokracije i poštivanje ljudskih prava.

Upravo da bi se izbjegli ili bar ublažili određeni konflikti i krize u odnosima među državama koji dugoročno mogu ugroziti mir i stabilnost u Europi, potrebno je jačati sustav nove europske sigurnosti koji bi oču-

6 W. Clinton, Top Ten Questions on NATO Enlargement; U.S.: Department of State; February 19. 1998.; Fact Sheet released by NATO Enlargement Ratification Office

vao geostratešku stabilnost kontinenta i otvorio mogućnost političkih i gospodarskih reformi koje su prijeko potrebne zemljama istoka Europe, te stvorio djelotvorne mehanizme za rješavanje europskih kriza.⁷

Osnovna načela novog sigurnosnog poretka u Europi jesu:

1. politički sustav zasnovan na principima parlamentarne demokracije, uz puno poštivanje ljudskih prava i prava manjina;
2. gospodarski sustav koji se temelji na tržišnoj ekonomiji, ali uz punu brigu o socijalnim pravima ljudi;
3. sigurnosni sustav podrazumijeva zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku s zajedničkim obrambenim snagama (u budućnosti), a do tada dominantna kolektivna sigurnost, uz neizbježnu nacionalnu sigurnost države;
4. mirno rješavanje svih sporova isključuje rat kao mogućnost;
5. kontrolirano razoružanje.

Novi sustav europske sigurnosti razvija se oko nekoliko institucija:⁸

- NATO (Sjevernoatlantski savez)
- WEU (Zapadnoeuropska unija) u okviru EU
- OESS (Organizacija za europsku sigurnost i suradnju)
- UN (Organizacija ujedinjenih naroda)
- ZND (Zajednica nezavisnih država).

1. NATO

(*NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION*)

Nakon nestanka bipolarne podjele svijeta, sigurnost u Europi nemoguće je promatrati samo s vojnog aspekta. Ona sadrži političke, gospodarske, socijalne, ekološke i brojne druge komponente; ona je nedjeljiva, afirmira zajednički sustav vrijednosti i usko je povezana sa sigurnošću Sjedinjenih Država.

U skladu s novim, promijenjenim međunarodnim okolnostima, mijenja se uloga i značenje NATO-a koji postaje stup nove europske sigurnosne arhitekture i nositelj geostrateške stabilnosti u Europi s ciljem poticanja političkih i gospodarskih promjena i tranzicijskih procesa prvenstveno na području Istočne i Srednje Europe, koji trebaju otkloniti mogućnost regionalnih kriza.

Nova strategija NATO-a za novi milenij naglašava njegovu obrambenu ulogu, ali i pravce političkog djelovanja ne samo na području nje-

7 A. Tus, Sigurnosni sustav Europe, *Hrvatska i Europa*, EPH, Europski dom Zagreb

8 R. Vukadinović, *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Grafotisak, Grude 1997.

gove tradicionalne sfere djelovanja, već i dalje na područje država nečlanica, što je u skladu s promijenjenim konceptom neograničenog suvereniteta države ispred kojeg su se našli ljudska i manjinska prava, demokracija i civilno društvo.

Iako sve tranzicijske zemlje priželjkuju brzo članstvo u NATO-u, jer u njemu vide jamca svoje sigurnosti, sam proces širenja je vrlo postupan i to iz nekoliko razloga. Prvo, neke zemlje članice NATO-a nisu sklone brzom uključivanju u članstvo novih zemalja nastalih na prostoru Istočne i Srednje Europe. Naime, ne žele da NATO bude nepotrebno uvučen u brojne regionalne krize koje potresaju to područje. S druge strane, postoji velika razlika u političkim, gospodarskim i vojnim sustavima između zemalja europskog istoka i zapada, pa je sigurno da treba vremena da bi se te razlike izbrisale.

Za nove potencijalne zemlje članice utvrđeni su u okviru programa Partnerstva za mir vrlo strogi kriteriji koje one moraju zadovoljiti da bi postale punopravne članice NATO-a.

Osim toga Rusija, bivša supersila, a danas samo velika i nestabilna europska država, čije mišljenje Zapad ipak ne smije ignorirati, ne želi širenje NATO-a na istok Europe, dakle na područje njene dugogodišnje dominacije. Proeuropski krugovi u Moskvi smatraju taj proces opasnim i nepotrebim, jer može pojačati unutarnje nestabilnosti u Rusiji, naime ojačati nacionalističke i neokomunističke krugove i utjecati na stvaranje drukčije vanjske politike koja neće biti sklona Zapadu.⁹

Kontrola nuklearnog oružja za Ameriku je i dalje jedan od najvažnijih problema u američko-ruskim odnosima. "U snažnom nastojanju za dobitkom strategijskog i savezničkog partnerstva Jeljcin je ugovorom START II bio spreman značajno smanjiti ruski vojni potencijal, dajući primat Americi, ali očekujući da će to Amerika adekvatno nagraditi. To očito nisu mogli prihvatiti ruski parlamentarci, a kako je vremenom došlo do najave proširenja NATO-a, sada se i START, isto kao i CFE (Ugovor o konvencionalnim snagama), koriste kao sredstvo pritiska na Zapad."¹⁰ Iako za sada nema naznaka da bi START II mogao biti ratificiran u ruskoj Dumi, Amerika nema namjere odustati od proširenja NATO-a na europskom Istoku. Osim toga najavljeni su i novi pregovori START III i dopuna CFE-a, što bi dovelo do globalnog smanjivanja količine oružja u Europi.

9 W. G. Hyland, *Clinton's world*, Praeger, Westport, Connecticut London.

10 R. Vukadinović, *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Grafotisak, Grude, 1997., cit. str. 181.

U svakom slučaju, Rusija se snažno protivi novoj ulozi NATO-a u Europi. Na europskom prostoru ruska politika želi da OESS postane instrument za rješavanje pitanja sigurnosti, da snage NATO-a imaju pomoćnu funkciju i da budu čvrsto podređene OESS-u.

Brojni se kritičari proširenja NATO-a mogu naći i na Zapadu, smatrajući to greškom povijesnih razmjera koja će smanjiti sigurnost NATO-a i poljuljati europsku stabilnost. Štoviše, takvu odluku smatraju osnovom za novu podjelu Europe na zemlje koje su u NATO-u i one koje su izvan njega.

Međutim, tri srednjoeuropske države, Poljska, Češka i Mađarska, koje su zbog svog geostrateškog položaja već postale članice NATO-a, pokazuju da je proces širenja nezaustavljiv i početak je realizacije jedne nove strategije čiji je konačni cilj unifikacija svijeta na principu neupitnog američkog liderstva.

Prema riječima predsjednika Clintona, novi članovi ojačat će NATO i učiniti ga sposobnijim da rješava sigurnosne probleme u Europi. Nove države članice pridodat će savezu oko 200 000 vojnika, kao i volju da sudjeluju u rješavanju kriznih situacija u Europi, naravno i drugdje.

To se već i pokazalo, jer su ove zemlje tijekom trajanja NATO-ove misije u BIH sudjelovale s oko 1 000 vojnika. Vojni i strateški doprinos ovih država značajno će unaprijediti sposobnost saveza da stvori novi, djelotvorniji i dugovječniji oblik kolektivne sigurnosti u Europi.¹¹

Partnerstvo za mir

Upravo na inicijativu predsjednika Clintona osmišljen je program PARTNERSTVO ZA MIR namijenjen "novim demokracijama" na prostoru Srednje i Istočne Europe. "Partnerstvo za mir predstavljeno je kao konceptijski dokument europske sigurnosti na pragu 21. stoljeća kojim se demokratskim državama izvan NATO-a daju mogućnosti suradnje s njegovim političkim i vojnim tijelima i otvaraju perspektive za punopravno članstvo."¹² Općenito uzevši, program je otvoren za sve bivše članice Varšavskog ugovora, ali i za druge novostvorene države na Istoku Europe. Ipak, da bi postale članicama, tj. došle pod stvarni kišobran NATO-a, trebaju ispuniti određene uvjete.

Kao prvo, nove države trebaju pokazati opredjeljenje prema demokratskom ustroju vlasti, poštivanju ljudskih prava i stabilnosti političkog i gospodarskog sustava. Nadalje, zahtijeva se temeljiti preustroj vlastitih

11 M. K. Albright, Statement on NATO Enlargement before the Senat, February 1998., U. S. Department of State

12 S. Tatalović, NATO, Partnerstvo za mir i europska sigurnost, *Informator*, br. 4493, 1997., cit.

oružanih snaga koje je potrebno prilagoditi standardima NATO-a. Za sve potencijalne članice to je zasigurno golemi izazov prvenstveno stoga što to podrazumijeva golema proračunska sredstva koja je potrebno uložiti u nabavu i modernizaciju vojne opreme. Ipak, jednom kada uđu u Savez i stabiliziraju svoju poziciju, što je proces od nekoliko godina, prvi put će biti u poziciji da počnu manje trošiti na kupovinu oružja. Do tada Sjedinjene Države i saveznici imaju obvezu da financijski pomognu i spriječe kolaps državnih proračuna novoprmljenih i potencijalnih kandidata. Osim toga, zahtijeva se depolitizacija vojske i civilni nadzor nad vojskom, transparentnost vojnog proračuna i obrambenih planova te izgradnja povjerenja javnosti prema vojsci. Naravno, mnogim postkomunističkim zemljama teško je zadovoljiti ove kriterije, jer se NATO sagledava pretežno u vojnim, a ne u civilnim kategorijama.

”Većina postkomunističkih zemalja još ni izdaleka nije svjesna političke filozofije na kojoj počiva suvremeni NATO, što znači NATO-ova okrenutost Kantovim spoznajama o važnosti demokracije za uspostavu trajnijeg mira, a ne Clausewitzevim postavkama rata kao nastavka politike drugim sredstvima. Dapače NATO se pokušava legitimirati i predstaviti kao organizacija za koju je ponajprije mir — nastavak politike sredstvima discipliniranja vojske.”¹³

Za mnoge zemlje tranzicijskog područja ulazak u ovaj program je od životne važnosti, jer NATO modernizira njihove oružane snage i rješava pitanje održavanja vojske, ali što je najvažnije, štiti njihov teritorij i političku samostalnost.

Vodeći računa da NATO ne bude uključen u područja koja potresaju krize, potrebna je i svojevrsna geopolitička stabilnost, tj. da u zemlji nema unutarnjih sukoba, da se njeguju dobri odnosi sa susjedima i da se svi sporovi rješavaju na miran način i u skladu s međunarodnim pravom.

Iako Partnerstvo nije ono što su bivše komunističke zemlje priželjkivale, ono ipak pruža mogućnost sudjelovanja u nekim aktivnostima NATO-a i daje dodatni osjećaj sigurnosti. Programu Partnerstva je od 1994. prišlo 27 zemalja istočne i srednje Europe, uključujući i Rusiju, koja ipak ima poseban tretman zbog njenog zahtjeva da se tretira kao zemlja sa statusom supersile, ali i zbog stalnog protivljenja širenju NATO-a na istok Europe. U svojem nastojanju da proširi zonu sigurnosti prema istoku i da osigura stabilnu Europu, NATO mora voditi računa o zahtjevima Rusije, pa je tako Rusija potpisala poseban protokol prema

13 D. Plevnik, Slobodna Dalmacija, srpanj 1998. cit.

kojem se NATO treba savjetovati s Moskvom o svim važnim pitanjima svjetske sigurnosti u zonama koje su od posebnog ruskog interesa.¹⁴

Novostvorene države na prostoru bivše Jugoslavije (osim Slovenije) nisu uključene u Partnerstvo, jer NATO ne želi biti uvučen u sukobe koji potresaju ovo područje, iako je cijelim nizom aktivnosti zapravo prisutan u procesima traženja trajnog mira na prostoru Balkana.

Bez obzira na to što su u Madridu u srpnju 1997. pozvane u punopravno članstvo samo Češka, Poljska i Mađarska, vrata Saveza ostaju otvorena za sve države na području istočne i srednje Europe. SAD širenje NATO-a sagledavaju kao dugotrajan proces, pa kroz brojne programe nastoje ovim državama pružiti sve potrebne informacije i pripremiti ih što bolje za moguće buduće članstvo u NATO-u.

SAD i NATO ne žele stvaranje tzv. "sivih zona" nesigurnosti, pa nizom postupnih koraka nastoje priključiti ove države novom sustavu kolektivne sigurnosti u Europi.

Osim programa Partnerstva za mir kojim se nastoji izgraditi povjerenje i razviti vojna suradnja između zemalja članica NATO-a i 27 zemalja istočne i srednje Europe, u svibnju 1997. osnovano je Zajedničko stalno vijeće (Euro-Atlantic Partnership Council) upravo s ciljem da koordinira suradnju sa zemljama članicama Partnerstva. NATO je potpisao i posebne sporazume s pojedinim europskim državama nastojeći ih što čvršće vezati za novi sigurnosni sustav u Europi (Rusija, Ukrajina).¹⁵

2. WEU

(ZAPADNOEUROPSKA UNIJA)

Europska unija je 1992., sporazumom iz Maastrichta promovirala zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku zemalja članica. Sve aktivnosti vezane za pitanja sigurnosti preuzela je Zapadnoeuropska unija (WEU), kao obrambeni vojni savez država članica EU, s ciljem razvoja europskog sigurnosnog i obrambenog identiteta (ESOI) i zajedničke europske obrambene politike (ZEOP), što zajedno treba osnažiti europski utjecaj na pitanja sigurnosti. Pristupilo se i formiranju zajedničkih oružanih snaga – Eurokorpusa s formacijom od 50 000 vojnika, a formirane su i zajedničke zračne snage (Velika Britanija i Francuska) te zajedničke pomorske snage.¹⁶

14 W. G. Hyland, *Clinton's World*, Praeger, Westport.

15 W. Clinton, *Top Ten Questions on NATO Enlargement*, U.S. Department of State, February, 1998.

16 A. Tus, *Sigurnosni sustav Europe, Hrvatska i Europa*, EPH, Europski dom Zagreb.

Međutim, još uvijek je nedefiniran odnos WEU i NATO-a, a i dalje ostaje sporno ostaju li aktivnosti EU, pa time i WEU rezervirane samo za zemlje članice ili trebaju obuhvatiti i cijeli europski kontinent.

U svakom slučaju, u krvavom sukobu na prostoru bivše Jugoslavije, EU je upravo imala prilike testirati svoje jedinstvo, kao i uspjeh zajedničke vanjske i sigurnosne politike. Međutim, da li zbog vlastite podijeljenosti i različitih interesa, ipak ostaje činjenica da je EU, a time i WEU, malo pridonijela razrješenju krize na ovom području. Ipak, snage WEU aktivno su sudjelovale u kontroli embarga na Jadranu i Dunavu.

3. OESS

(ORGANIZACIJA ZA EUROPSKU SIGURNOST I SURADNJU)

OESS je nastala u vrijeme blokovske podijeljenosti Europe, s namjerom sprečavanja kriza i sukoba na području kontinenta otvaranjem dijaloga i intenziviranjem suradnje između ideološki podijeljenih Istoka i Zapada. Organizacija danas okuplja 54 zemlje Europe, a posljednjih godina je značajno proširila svoje djelatnosti na području zaštite ljudskih prava i sloboda te zaštitu manjina (ima visokog povjerenika za nacionalne manjine). Ima Forum za sigurnost i suradnju kojemu je cilj kontrola naoružanja članica i građenje povjerenja i sigurnosti. Osim toga rano upozorenje, preventivna diplomacija i mirovne misije glavni su sadržaji djelovanja ove sigurnosne organizacije.¹⁷

Međutim, OESS nema vlastite vojne snage, pa ovaj značajan oblik kontinentalne sigurnosti u Europi treba suradnju ostalih međunarodnih aktera, posebno onih koji raspolažu vojnom silom.

Trenutno je OESS prisutan u BiH, na Kosovu, u Čečeniji, Bjelorusiji, Albaniji, Tadžikistanu, Latviji i u Hrvatskoj.

Na posljednjem sastanku OESS-a u Istanbulu, potvrđen je značaj ove regionalne organizacije u izgradnji europskog sigurnosnog poretka. Povelja o sigurnosti apostrofira demokraciju i slobodu medija, gospodarske reforme, neovisno sudstvo, borbu protiv korupcije i organiziranog kriminala, vladavinu prava te zaštitu ljudskih i manjinskih prava, dakle mnoge nevojne komponente kao najveće jamstvo europske, a time i svjetske sigurnosti, koje je OESS spreman osiguravati kroz pojačanu suradnju s EU, Vijećem Europe, UN, WEU, te NATO savezom.¹⁸

17 A. Tus, Sigurnosni sustav Europe, *Hrvatska i Europa*, EPH, Europski dom Zagreb.

18 B. Lušić, *Slobodna Dalmacija*, 21. studenog 1999.

4. UN

(ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NARODA)

Ujedinjeni narodi su međunarodna organizacija kojoj je cilj očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti. U okviru ovog glomaznog, često i nedjelotvornog sustava kolektivne sigurnosti predviđene su tri skupine mjera za sprečavanje konfliktnih situacija u međunarodnoj zajednici. To su sredstva za mirno rješavanje sporova utvrđena u VI. glavi Povelje, zatim akcije u slučaju prijetnje miru, kršenja mira i agresivnih postupaka u skladu s glavom VII. i mirovne operacije UN-a kojima je cilj uspostava mira na određenom kriznom području.¹⁹

U vrijeme hladnog rata Ujedinjeni narodi nisu imali značajniju ulogu u rješavanju kriznih situacija u Europi, ali od početka 90-ih bili su vrlo prisutni u traženju rješenja na području bivše Jugoslavije. Dok je mirovna operacija u BiH bila nedjelotvorna, djelovanje mirovnih snaga UN-a na području istočne Slavonije bilo je vrlo uspješno i upravo zahvaljujući njima ovo područje je vraćeno u sastav Hrvatske.²⁰

Iako NATO pod vodstvom SAD-a smanjuje ulogu i značenje Ujedinjenih naroda u izgradnji europske sigurnosne arhitekture,²¹ ipak je činjenica da ovaj svjetski forum i dalje ostaje mjesto okupljanja zemalja sa zajedničkim interesima, pa će i dalje biti važan izvor mira i sigurnosti u Europi.

5. ZND

(ZAJEDNICA NEZAVISNIH DRŽAVA)

Raspadom SSSR-a stvorene su dvije grupe država — zemlje koje su se izjasnile za razvijanje suradnje s Rusijom u okviru ZND-a i baltičke države koje su odbile svako povezivanje s tom organizacijom, osnivajući Baltičko vijeće kao oblik svoje regionalne suradnje.

Nezadovoljna svojim mjestom u novoj strukturi međunarodnih odnosa, Rusija je razvijanje odnosa sa ZND-om postavila prioritetom svoje vanjske politike. Pod izlikom jačanja fundamentalističkih tendencija koje dolaze s istoka, ova bivša supersila djelovala bi samostalno, bez upletanja UN-a ili OESS-a, kao jamac mira i sigurnosti na nestabilnom području bivšeg SSSR-a.²²

19 A. Grizold, *Međunarodna sigurnost*, FPZ, Zagreb, 1998.

20 R. Holbrooke o ulozi SAD-a, u Ujedinjenim narodima, 2. studenog 1999.

21 NATO je pod vodstvom Sjedinjenih Država, a bez dopuštenja UN-a započeo napade u Bosni i na Kosovu. Nakon završetka vojnih operacija, Ujedinjeni narodi imaju znatnu ulogu u održavanju mira i stabilnosti na ovim područjima.

22 R. Vukadinović, *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Grafotisak, Grude, 1997.

U svakom slučaju, i Rusija i susjedne države imaju zajedničke probleme koje ovakvim integriranjem nastoje riješiti. ZND je regionalna zajednica s utvrđenim ekonomskim, ali i sigurnosno obrambenim ciljevima. Ruska Federacija je formirala mirovni korpus za mirovne misije na području ZND-a. Iako postoji mogućnost stvaranja zajedničke oružane sile, pa time i kolektivne sigurnosti istoka Europe, što nosi opasnost nove podjele Istok-Zapad, treba vjerovati da će ova organizacija pomoći integraciji istoka Europe u zajednički europski sigurnosni sustav.²³

KRIZA NA PODRUČJU BIVŠE JUGOSLAVIJE – NAJVEĆI IZAZOV EUROPSKOJ SIGURNOSTI

SAD – aktivna uloga u rješavanju krize

SAD su relativno dugo ostale izvan zbivanja na području bivše Jugoslavije, smatrajući da Amerika na tom prostoru nema vitalnih nacionalnih interesa, da se radi o problemu koji pripada Europi i koji treba rješavati EU. Ipak, nekoliko godina poslije, Sjedinjene Države su preuzele vodeću ulogu u mirovnom procesu, i to iz nekoliko razloga:

- neuspjeh EU da riješi krizu vodio je eskaliranju rata, širenju prema Kosovu i Makedoniji i uvlačenjem susjednih država u rat (od kojih su neke i članice NATO-a), stvarajući tako od čitavog područja jugoistočne Europe izrazito nestabilnu regiju;
- pasivno držanje Sjedinjenih Država, uz neučinkovitost diplomacije EU značilo bi jačanje pozicije Rusije na Balkanu koja bi nastojala nametati rješenja (nove interesne sfere) neprihvatljiva za SAD;
- sprečavanje prodora fundamentalističkih, islamskih ideja koje su sve više nalazile plodno tlo u muslimanskom dijelu Bosne;²⁴
- užasna humanitarna tragedija, masovni ratni zločinci, etničko čišćenje nezabilježeno u novijoj povijesti izazvali su u Sjedinjenim Državama žestoke prosvjede javnosti te traženje odgovornosti.

Iako Kongres dugo nije odobravao američko izravno vojno angažiranje, potreba da svoje moralne, političke i etičke vrijednosti šire svijetom, navela je predsjednika Clintona da se odluči na intervenciju.

Postalo je jasno da se rasplamsali ratni sukob može proširiti i na ostale dijelove Balkana, čime bi mnoge europske države neizostavno bile uvučene u rat. Zato Sjedinjene Države nisu mogle zanemariti činjenicu da su sukobi na Balkanu uvijek imali globalni odraz pa su stoga od 1993. preuzele najvažniju ulogu u mirovnom procesu. Postavljajući ne-

23 A. Tus, Sigurnosni sustav Europe, *Hrvatska i Europa*, EPH, Europski dom Zagreb.

24 R. Vukadinović, Perspektive europske integracije u daytonskom kontekstu, *Hrvatska i Europa*, Europski dom, Zagreb, str. 112.-117.

koliko ciljeva – postizanje političkog sporazuma koji će BiH osigurati teritorijalni integritet, ali i donekle zadovoljiti tri sastavna naroda, te spriječiti daljnje širenje sukoba, Amerika je višestrukim diplomatskim akcijama uspjela navesti zaraćene strane za pregovarački stol i ishoditi političke sporazume u Washingtonu, Daytonu kojima je okončan rat i uspostavljen kakav-takav mir.

U ljeto 1995. Sjedinjene Države su poduprle hrvatske vojne akcije "Bljesak" i "Oluju", kojima su reintegrirani do tada okupirani teritoriji, ali i akcije hrvatske vojske u Bosni, uspjeh kojih je promijenio odnose snaga, oslabio vojnu moć bosanskih Srba i naveo ih na prihvaćanje pregovora u Daytonu.

Sporazum u Daytonu utvrdio je novu strukturu BiH — međunarodno priznata i suverena država sastavljena je od tri konstitutivna naroda i dva entiteta, Federacije BiH i Republike Srpske.²⁵ Iako je Bosna bila stvarno u raspadu, teško uzdrmana mržnjom, nepovjerenjem i krvavim građanskim ratom, iako su postojala tri paralelna politička, gospodarska i socijalna sustava (dva oslonjena na Hrvatsku i Srbiju) bez komunikacijskih niti ili zajedničkih institucija, Amerika je kao svoj strateški cilj postavila očuvanje i obnovu jedinstvene Bosne i Hercegovine.

Ozbiljnost i odlučnost Sjedinjenih Država bila je vidljiva i po tome što je nakon dugih godina očekivanja i zahtijevanja međunarodne vojne intervencije u Bosni napokon jedan politički sporazum bio potkrijepljen NATO-ovim vojnim snagama.

Dayton je značio mnogo i na planu regionalne sigurnosti. Aneks 1-B Daytonskog sporazuma – Sporazum o regionalnoj stabilnosti²⁶ istaknuo je tri skupine mjera:

- mjere za stvaranje povjerenja i sigurnosti u Bosni i Hercegovini (povlačenje snaga, prijavljivanje vojnih aktivnosti i nadzor nad vojnom industrijom);
- mjere za subregionalnu kontrolu naoružanja koje obuhvaćaju Srbiju, Hrvatsku i BiH (za sigurnost u regiji od velikog je značenja i konferencija u Firenci, u lipnju 1996., na kojoj je potpisan i Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja, prvi takve vrste na području bivše Jugoslavije. Prema sporazumu pet strana, one su trebale u okviru 16 mjeseci smanjiti naoružanje na prethodno dogovorenu razinu.);

25 Implementing the Dayton Peace Agreement, The Bosnian Federation, The Bureau of European and Canadian Affairs, November 7, 1996.

26 *Nedovršeni mir*, Izvještaj Međunarodne komisije za Balkan, HHO, Zagreb.

- mjere koje bi kao svoj konačni cilj imale postizanje regionalnog sporazuma, pod pokroviteljstvom OSCE-a, o kontroli naoružanja na području bivše Jugoslavije i njoj susjednih zemalja.

Prijedlozi koji se odnose na stvaranje organizacije za regionalnu sigurnost nailaze na otpor i međusobno nepovjerenje slično onome koje je nastalo zbog prijedloga o ekonomskoj suradnji u regiji.

Nova kriza, ona na Kosovu, dokazala je ispravnost teorija o preljevanju sukoba. Naime, Srbi su protjerivanjem kosovskih Albanaca nastojali izazvati kaos u Makedoniji i Albaniji, potkopati provedbu Daytonu u BiH i time destabilizirati cijeli jugoistok Europe.

Zato je sprečavanje širenja nestabilnosti i etničkog sukoba na uzavrelom jugoistoku Europe, kao i stvaranje stabilnog sigurnosnog režima, jedan od ključnih ciljeva NATO-ove intervencije u Jugoslaviji, u kojoj su SAD imale vodeću ulogu.

Utjecaj Sjedinjenih Država na rješavanje krize na prostoru bivše Jugoslavije znatan je i nezaobilazan (Bosna, Kosovo) i sasvim je jasno da je potrebna trajna veza prisutnosti i angažman SAD-a, jer američkoj vojnoj moći na Balkanu se posebno vjeruje.

Američko liderstvo u mirovnom procesu je svojevrsna garancija za sudjelovanje europskih saveznika, zasićenih i sve manje zainteresiranih za zbivanja u ovom dijelu Europe. Zapravo, aktivni angažman Amerike je izuzetno važan za privlačenje značajnih financijskih izvora i pomoći koju programu u BiH namjenjuje EU.

ZAKLJUČAK

Desetljeće nakon završetka hladnog rata, u eri globalizacije koja podrazumijeva povezivanje naroda, tržišta i tehnologija te prihvaćanje jedinstvenih pravila političke demokracije, Sjedinjene Države i Europa nastoje održati i ojačati svoje zajedništvo kojemu je cilj promocija i obrana zajedničkih interesa i vrijednosti, ne samo u Europi, već i izvan nje.

Bez obzira što SAD i EU jesu istovremeno i gospodarski konkurenti što stvara trgovinske sporove koje prate i političke razlike, ipak ostaje činjenica da je euroatlantsko savezništvo vitalni interes i za jedne i za druge i da su saveznici sve sposobniji uskladiti svoje stavove u ocjeni glavnih prijetnji i izazova europskoj sigurnosti, te traženju rješenja.

Europska sigurnost danas ne može se sagledati isključivo s vojnog aspekta — ona u sebi objedinjuje političke, gospodarske, socijalne, humanitarne, ekološke i druge dimenzije. Glavne prijetnje dolaze s područja istočne i jugoistočne Europe koja svojim političkim i gospodarskim nestabilnostima, ksenofobičnim nacionalizmima, siromaštvom, korupcijom,

kriminalom, a i rasplamsalim ratovima mogu teško opteretiti stabilne i bogate demokracije Zapadne Europe.

Stoga su Sjedinjene Države, ali i zemlje članice EU sve svjesnije potrebe postojanja nepodijeljene i međusobno povezane Europe, u kojoj veću važnost treba pridavati ekonomskoj sigurnosti kontinenta, sprečavanju sukoba i rješavanju problema u samom začetku (što su nedavno na sastanku OESS-a u Istanbulu i dogovorili), a u svim tim nastojanjima, treba vjerovati, da su spremni podijeliti rizik i teret.

Iako se model nove europske sigurnosti razvija oko nekoliko institucija, sigurno je uloga i značenje NATO-a najvažnija. Prilagođavajući se novim geopolitičkim okolnostima, razvio je brojne političke aktivnosti, a posebnu vjerodostojnost mu daje respektabilna vojna moć koja mu omogućuje nametanje rješenja u krizama koje samo diplomatski naponi nisu uspjeli riješiti (Bosna, Kosovo). Pod vodstvom Sjedinjenih Država ovaj vojno-politički savez ostaje središtem sigurnosnog i obrambenog djelovanja zapadnoeuropskih zemalja, dok tranzicijske zemlje priželjkuju što brže integriranje u ovaj sustav koji postaje najvažniji jamac sigurnosti na europskom kontinentu.

Sjedinjene Američke Države su u vrijeme blokovske konfrontacije, stvarajući čvrsto političko i vojno savezništvo sa zemljama zapadne Europe, s kojima ih povezuju zajednički interesi i vrijednosti, gotovo pola stoljeća presudno utjecale na sigurnost europskog kontinenta. Čine to i danas, zbog čega su politički, gospodarski i vojno prisutne, ne samo na zapadu kontinenta, već i na području Istočne, Srednje i Jugoistočne Europe, na kojemu su sve više evidentni geopolitički i strateški interesi ove globalne velesile.

Razvoj odnosa sa sve nestabilnijom Rusijom, proces širenja NATO-a koji unatoč nastojanjima tranzicijskih zemalja ne mora biti bez ograničenja, i stabiliziranje prilika na jugoistoku Europe jesu sigurno najvažniji sigurnosni problemi u čije rješavanje je Amerika spremna uložiti znatne napore.

Stvaranje novog europskog sigurnosnog poretka, u kojem važno mjesto imaju i Europljani, ali i SAD, dugotrajan je proces koji zahtijeva zajedništvo i toleranciju u rješavanju svih sporova, afirmira zajedničke interese i vrijednosti, a cilj mu je postizanje geostrateške stabilnosti kontinenta u okviru koje bi se otvorile mogućnosti za političke i gospodarske promjene toliko potrebne zemljama europskog istoka, ali osigurao i uspješan razvoj zemalja zapadne Europe.

Literatura

- Anton Grizold, *Međunarodna sigurnost*, FPZ, Zagreb, 1998.
- Radovan Vukadinović, Stabilna Rusija — sigurna Europa, 1-14, *Večernji list*, ožujak 1996.
- Radovan Vukadinović, *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Grafotisak, Grude, 1997.
- Radovan Vukadinović, Širenje NATO-a i nova europska sigurnost, *Politička misao*, 34 (1997), br. 4.
- Siniša Tatalović, NATO, partnerstvo za mir: položaj i perspektive zemalja istočne i jugoistočne Europe, *Politička misao*, 32 (1995) br. 2.
- Radovan Pavić, Novi NATO na osnovici dokumenata, *Politička misao*, 35 (1998) br. 1.
- W. Clinton, A national security strategy of engagement and enlargement, 1995-1996.
- W. G. Hyland, *Clinton's World*, Praeger, Westport, Connecticut London.
- Antun Tus, Sigurnosni sustav Europe, *Hrvatska i Europa*, EPH, Europski dom Zagreb.
- Slobodna Dalmacija, Sporazum NATO-Rusija, svibanj 1997.
- W. Clinton, Top ten Questions on NATO Enlargement, U.S. Department of State, February 19, 1998, Fact Sheet released by NATO Enlargement Ratification Office.
- M. K. Allbright, Statement on NATO Enlargement before the Senate, February 1998, U. S. Department of State.
- D. Plevnik, Slobodna Dalmacija, srpanj 1998.
- Implementing the Dayton Peace Agreement, The Bosnian Federation, The Bureau of European and Canadian Affairs, November 7, 1996.
- Nedovršeni mir*, Izvještaj međunarodne komisije za Balkan, HHO, Zagreb.
- E. A. Wayne, govor, Industrial College, Fort McNair, Washington, 8. 11. 1999.

Jadranka Polović

U.S.A. and New European Security

Summary

For almost fifty years, during the bloc confrontations, the United States of America had a crucial influence on European security, creating a firm political and military alliance with the Western European countries. The role of the USA continues today, with its political, economic and military presence, not only on the West of the continent, but also in Eastern, Central and South-eastern Europe, where the geo-political and strategic interests of this global superpower are becoming prominent. European security today cannot be viewed exclusively from a military aspect – it incorporates political, economic, social, ecological and humanitarian issues. Main threats are launched from the area of Eastern and South-eastern Europe, which can burden the stable and rich democracies of Western Europe with its political and economic instability, xenophobic nationalism, poverty, corruption and crime, as well as with frequent regional crisis. Although the model of new European security evolves around several institutions (NATO, WEU, OSCE, UN, CIS), the role and the meaning of the NATO is crucial. Under the US leadership, this military-political alliance remains the centre of Western security and defence, while the transition countries desire a rapid integration into the alliance, which becomes the most important guarantor of European security. The creation of a new European security order is a long process creating the geo-strategic stability of the continent, which would open potentials for political and economic changes essential for the countries of Eastern Europe and secure the successful development of the West.